

Ścibło, Andrzej

Zadłużenia na ubezpieczenie społeczne w Oddziale ZUS w Płocku w latach 1975-1997

Notatki Płockie 43/2-175, 41-50

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZADŁUŻENIA NA UBEZPIECZENIE SPOŁECZNE W ODDZIALE ZUS W PŁOCKU W LATACH 1975-1997

Uwagi wstępne

Zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne jest zjawiskiem nienowym, występującym od dawna. Jednak w ostatnich latach, zwłaszcza od okresu tzw. transformacji gospodarczej, jego rozmiary stały się na tyle istotne, że stwarzają poważne zagrożenie dla procesu reformowania dziedziny ubezpieczeń społecznych. Pogłębiają przecież i tak poważny deficyt w budżecie ZUS.

Przedstawienie zatem problematyki zadłużeń, mimo że "widzianej" z perspektywy jednego tylko Oddziału, wydaje się być interesujące i pozwala - zdaniem autora - na dokonanie uogólnień, których wartość wykracza poza obszar jednego Oddziału.

W artykule dokonano podziału na dwa okresy, tj. do i po 1988 r. Oba te okresy charakteryzują się bowiem całkowicie odmiennymi uwarunkowaniami ustrojowymi, co ma zasadnicze znaczenie dla podjętej problematyki zadłużeń.

Niezbędnym jest dokonanie zastrzeżenia, że wszędzie tam, gdzie mowa jest o zadłużeniu z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, chodzi również o składki pobierane przez ZUS na Fundusz Pracy¹ oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych² od podmiotów zobowiązanych w tym zakresie³.

I. Okres do 1988 r.

1. Skalę zjawiska zadłużeń w tym okresie przedstawia tabela nr 1. Jak wynika z tabeli, zadłużenie w sektorze publicznym odznacza się zmienną dynamiką. Jego poziom wzrósł w 1985 r. do kwoty 7.337 tys., ale w 1988 r. odnotowano spadek do kwoty 13 tysięcy. Dynamika zadłużeń w sektorze prywatnym charakteryzowała się natomiast prawie ciągłym wzrostem z poziomu 3.642 tys. w 1979 r. do 15.431 tys. w 1988 r., co oznaczało przeszło czterokrotny wzrost.

2. Przyczyny zadłużenia

Główne przyczyny zadłużeń omawianego okresu to:

- przejściowy brak środków zakładów pracy na rachunkach bankowych spowodowany chwilowymi trudnościami zakładów,
- brak środków o trwałym charakterze wynikający z trudnej sytuacji ekonomicznej, co odnosi się zwłaszcza do takich podmiotów, jak: spółdzielnie kółek rolniczych, spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie pracy,
- dodatkowe, często znaczne przypisy składek w następstwie podjętych kontroli przez Oddział, które nie mogły być uregulowane w określonym czasie.

3. Sposoby dochodzenia przez Oddział należnych składek oraz stosowane sankcje

Tabela 1

DYNAMIKA ZADŁUŻEŃ W LATACH 1979 - 1988

/rok poprzedni = 100 % /

dane w tys. zł.

Rok	Ogółem	wzrost / spadek (+) / (-)	Sektor publiczny * 1	wzrost / spadek (+) / (-)	Sektor prywatny * 2	wzrost / spadek (+) / (-)
1	2	3	4	5	6	7
1979r.	3 945		303		3 642	
1980r.	3 941	- 0,1 %	170	- 44 %	3 771	+3,5 %
1981r.	5 273	+ 33,8 %	1 570	+ 923,5 %	3 703	- 1,8 %
1982r.	5 011	- 5 %	877	- 44,1 %	4 134	+ 11,6 %
1983r.	9 896	+ 97,5 %	4 648	+ 529,9 %	5 248	+ 26,9 %
1984r.	13 720	+ 38,6 %	4 795	+ 3,2 %	8 925	+ 70,0 %
1985r.	18 341	+ 33,7 %	7 337	+ 53 %	11 004	+ 23,3 %
1986r.	14 460	- 21,2 %	5 093	- 30,6 %	9 367	- 15,0 %
1987r.	12 931	- 10,6 %	892	- 82,5 %	12 039	+ 28,5 %
1988r.	15 444	+ 19,4 %	13	- 98,5 %	15 431	+ 28,2 %

¹ Do 31.12.1991r. - sektor uspołeczniony

² Do 31.12.1991r. - sektor nieuspołeczniony

Tabela 2

DYNAMIKA ZADŁUŻEŃ W LATACH 1989 - 1997

/rok poprzedni = 100 % /

dane w tys. zł.

Rok	Ogółem	wzrost / spadek (+) / (-)	Sektor publiczny *1	wzrost / spadek (+) / (-)	Sektor prywatny *2	wzrost / spadek (+) / (-)
1	2	3	4	5	6	7
1988r.	15.444		13		15.431	
1989r.	579.700	+ 3.753 %	334.291	+ 2.571469 %	245.409	+1.590,4 %
1990r.	2.403.284	+ 414,6 %	1.244.075	+ 372,2 %	1.159.209	+ 472,4 %
1991r.	55.047.165	+ 2.290 %	47.408.475	+ 3.810,7 %	7.638.690	+ 658,9 %
1992r.	212.913.969	+ 387,8 %	181.919.750	+ 383,7 %	30.994.219	+ 405,7 %
1993r.	270.260.402	+26,9 %	221.224.768	+ 21,6 %	49.035.634	+ 58,2 %
1994r.	262.366.900	- 2,9 %	195.236.440	- 11,7 %	67.130.460	+ 36,9 %
1995r. ³	34.806	+ 32,67 %	26.143	+ 33,9 %	8.663	+ 29 %
1996r.	42.814	+ 23 %	31.929	+ 22,1 %	10.885	+ 25,6 %
1997r.	40.786	- 4,7 %	27.202	- 15,4 %	13.584	+ 24,8 %

¹ Do 31.12.1991r. - sektor uspołeczniony.² Do 31.12.1991r. - sektor nieuspołeczniony³ Kwoty po denominacji

Podstawową formą dochodzenia należnych składek był tryb bezakceptowego inkasa bankowego⁴, czyli tzw. zlecenie pokrycia należności.

Miał on zastosowanie do tzw. jednostek uspołecznionych, posiadających rachunki w bankach lub PKO. W sytuacji powstania zaległości po stronie zakładu pracy, bank lub PKO na zlecenie Oddziału przekazywał kwotę zaległości wymienioną w zleceniu z rachunku dłużnika, bez jego zgody. Ten szczególny tryb dochodzenia zaległych składek utrzymał się do końca 1989 r.⁵

W stosunku do państwowych zakładów pracy, nie posiadających rachunków bankowych oraz jednostek sektora prywatnego, Oddział dochodził nie zapłaconych składek w trybie egzekucji administracyjnej⁶.

Od 1986 r. Oddziały ZUS zostały upoważnione do prowadzenia tzw. egzekucji własnej⁷ z uprawnieniami dokonywania m.in. zajęć wierzytelności i rachunków bankowych.

Obligatoryjną sankcją w przypadku nieuregulowania składek w obowiązującym terminie przez państwowe zakłady pracy, z wyjątkiem jednostek budżetu państwa, były pobierane odsetki za zwłokę⁸. Prywatne zakłady pracy od zaległych składek opłacały początkowo dodatki za zwłokę⁹, a następnie od 1981 r. odsetki na tych samych zasadach co państwowe zakłady pracy¹⁰.

Należy również wspomnieć, że w razie nieopłacenia składek na ubezpieczenie społeczne lub opłacenie ich w niewłaściwej wysokości, Oddział mógł obciążyć zakład pracy dodatkową opłatą do wysokości 100% należnej kwoty składek¹¹.

Bardzo poważną formą dyscyplinowania rzemieślników i innych osób prowadzących działalność zarobkową na własny rachunek, w sytuacji zalegania przez nich z opłacaniem składek, była możliwość cofania tym podmiotom uprawnień do prowadzenia działalności¹².

Mogło to nastąpić w sytuacji, gdy zaległość z tytułu składek istniała przez okres dłuższy niż 6 miesięcy i po złożeniu stosownego wniosku przez Oddział.

II. Lata 1989-1997

1. Skala zjawiska zadłużeń z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne

Na koniec 1997 r. ogólny stan zadłużenia płatników składek z tytułu składki na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, bez należnych odsetek, wyniósł kwotę 40.786 tys.

Od 1989 r. mamy do czynienia z procesem narastania zadłużeń, który, zwłaszcza w 1993 r., przybrał ogromne rozmiary.

Ilustruje ten proces tabela nr 2.

Z danych przedstawionych w tej tabeli widać, że zadłużenie na FUS do 1996 r. stale rosło, ze szczególną dynamiką wzrostu do 1992 r. Od 1993 r., mimo wzrostu ogólnego stanu zadłużenia, jego tempo wyraźnie zmalało i utrzymywało się w granicach od 26,9% do 23% na koniec 1996 r. Dopiero w 1997 r. odnotowano ogólny spadek zadłużenia o 4,7%.

Skalę zadłużeń można zobrazować w relacji do przeciętnego miesięcznego przypisu składek. Wyraża ją tzw. wskaźnik względnego stanu zadłużenia, który od 1994 r. jest coraz bardziej korzystny (maleje).

Kształtowanie się wskaźnika względnego stanu zadłużenia przedstawia tabela nr 3.

W ogólnej kwocie zadłużenia znaczący udział mają długi płatników z sektora publicznego. Na koniec 1996 r. zadłużenie tej grupy płatników stanowiło 74,6% ogólnej kwoty długu.

W strukturze zadłużenia sektora publicznego zna-

Tabela 3

WSKAŹNIK WZGLĘDNEGO STANU ZADŁUŻENIA

	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny
1989r.	8,25%	5,03%	65,69%
1990r.	5,30%	2,96%	35,89%
1991r.	63,31%	58,57%	76,87%
1992r.	145,7%	151,43%	131,54%
1993r.	137,2%	143,25%	120,49%
1994r.	119,64%	126,16%	102,56%
1995r.	91,5%	105,13%	79,8%
1996r.	93,4%	102,4%	74,33%
1997r.	74,89%	77,37%	70,33%

czną część stanowią długi dużych przedsiębiorstw państwowych, branży przemysłu ciężkiego i dziewiarskiego, mających długie tradycje i ugruntowaną pozycję nie tylko na tym płockim. Na koniec 1996 r. długi z tytułu składek pięciu takich przedsiębiorstw stanowiły niemal 50% ogólnego zadłużenia sektora publicznego.

Zwrócić należy uwagę, że w 1996 r. w strukturze zadłużeń sektora publicznego występowały zadłużenia jednostek finansowanych przez budżet Państwa.

Jeszcze w 1991 r. ogólne zadłużenie jednostek budżetowych z tytułu nie zapłaconych składek wobec Oddziału ZUS w Płocku wynosiło 41.728.343 tys. Udział w tym zadłużeniu miały przede wszystkim Rejonowe Biura Pracy, a także jednostki podległe Ministerstwu Edukacji Narodowej oraz Ministerstwu Zdrowia i Opieki Społecznej. Od połowy 1996 r. zadłużenie jednostek budżetowych w zasadzie nie występuje.

Na przestrzeni omawianego okresu, co pokazuje tabela nr 2, dynamika wzrostu zadłużenia płatników sektora prywatnego ma bardziej stabilny charakter. W grupie tej występuje stosunkowo duża grupa zakładów, które posiadają zaległość wobec Oddziału.

Na koniec 1996 r. zadłużenie podmiotów tego sektora dotyczyło 45,3% ogólnej liczby kont. W 1997 r. sytuacja ta jeszcze się pogorszyła: na 11.205 kontach odnotowano częściowy lub całkowity brak wpłat należnych składek, co stanowiło 51,1% ogólnej liczby kont sektora prywatnego.

Tabela 4

Liczba i kwota zajęć w ramach egzekucji własnej i jej efektywność

	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.
liczba zajęć	263	223	185	281	261	202	977	2.060	2.886
kwota w tys.	27.015	1.637.663	9.721.583	15.056.942	43.390.104	21.702.875	10.228	9.894	11.984
wskaźnik efektywności	77,6%	52,9%	83,3%	32,16%	16,95%	56,5%	31,9%	66,6%	49,06%

2. Przyczyny zadłużenia

Analizując przyczyny zadłużeń składkowych, tak dramatycznie narosłych po 1989 r., z całą pewnością możemy przyjąć, że zasadniczym ich powodem była - generalnie rzecz ujmując - pogarszająca się z roku na rok sytuacja gospodarcza kraju. Od 1989 r., a zwłaszcza na początku lat dziewięćdziesiątych, w wielu zakładach pracy nastąpiło ograniczenie, a często załamanie produkcji. Załamały również się rynki zbytu. Odbiorcy przestali płacić za dostarczone towary. W rezultacie zakłady nie miały środków i to nie tylko na płacenie zobowiązań składkowych, ale również na regulowanie podatków, rachunków, np: za energię. Stale rosła liczba zakładów pracy z deficytem finansowym. Dotyczyło to zarówno niewielkich zakładów jak i dotychczasowych potentatów.

Jeśli chodzi o jednostki finansowane z budżetu - to powodem powstania zadłużeń było nierytmiczne przekazywanie dotacji budżetowych, ich niedostateczna wysokość, a także przeznaczenie środków finansowych na inne "pilne" potrzeby.

W stosunku do sektora prywatnego źródła zadłużeń składek były w zasadzie takie same jak w przypadku sektora publicznego. Nie można jednak pominąć wcale wówczas nieodosobnionej tendencji do świadomego omijania zobowiązań z tytułu składek na FUS, która wpływała z przekonania o niemożności ich wyegzekwowania przez Oddział ZUS.

Oddział odnotował wcale nierzadkie przypadki zakładania nowych podmiotów przez te same osoby, które doprowadziły do likwidacji dotychczasowych firm z pozostawieniem poważnego długu z tytułu składek. Takim praktykom sprzyjał brak penalizacji tego typu zachowań przez ówczesny system prawny.

3. Formy dochodzenia zaległych należności

Podstawową formą dochodzenia zaległych składek stała się, po wyeliminowaniu od 1991 r. formy bezakceptowego inkasa, egzekucja administracyjna prowadzona na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji¹³. W przypadku stosowania jej przez Oddział ZUS określa się ją jako egzekucję własną. Uprawnienia Oddziału ZUS w tym zakresie są jednak ograniczone i sprowadzają się w praktyce do egzekucji z wierzytelności oraz rachunków bankowych i świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Tabela 5

**Liczba i kwota tytułów wykonawczych skierowanych do
urzędów skarbowych przez oddział oraz efektywność tej formy egzekucji**

	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.
liczba	1.860	5.564	6.037	9.940	9.388	16.206	14.111	13.519	17.855
kwota w tys.	84.788	1.770.332	10.818.526	311.989.782	90.018.074	85.554.940	5.094.163	8.057.860	7.308.003
wskaźnik efektywności	68,8%	66,0%	53,6%	31,68%	39,18%	47,9%	33,3%	33,7%	38,4%

Skuteczność tej podstawowej formy dochodzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, w stosunku do sektora prywatnego, była znacznie ograniczona przez brak obowiązku gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych przez te jednostki za pośrednictwem posiadanego w banku rachunku. Powodowało to dokonywanie transakcji poza bankiem bądź poza rachunkiem wskazanym w Oddziale, czy urzędzie skarbowym. Sytuacja ta, mimo wprowadzenia takiego obowiązku¹⁴, nie uległa jednak istotnej zmianie.

Trzeba również pamiętać, że do roku 1995 Oddział nie miał uprawnień do zajmowania rachunków jednostek budżetowych, a mógł jedynie występować do jednostki nadrzędnej o pokrycie należności przez jednostkę zobowiązaną do opłacania składek¹⁵. W sytuacji gdy Oddział nie jest w stanie sam wyegzekwować powstałych zaległości z tytułu składek, przekazuje stosowny tytuł egzekucyjny właściwemu urzędowi skarbowemu, który może przeprowadzić egzekucję w szerszym zakresie, m.in. także z pieniędzy czy też licytacji rzeczy nieruchomości. W tabeli nr 4 przedstawiono zakres i efektywność egzekucji prowadzonej przez Oddział, a w tabeli nr 5 - przez urzędy skarbowe.

Nietrudno zauważyć, że wskaźnik efektywności egzekucji wyrażający stosunek kwot wyegzekwowanych w danym okresie do kwot egzekwowanych, zarówno w odniesieniu do egzekucji własnej Oddziału, jak i prowadzonej przez urząd skarbowy, wyraża się podobną dynamiką. Jeszcze do 1991 r. efektywność obu rodzajów egzekucji była stosunkowo wysoka. Począwszy od 1992 r. następuje gwałtowne załamanie obu wskaźników efektywności.

Wśród przyczyn tego zjawiska należy, w odniesieniu do egzekucji prowadzonej przez urzędy skarbowe, wskazać poważny wzrost ilości tytułów skierowanych przez Oddział do tut. urzędów. W 1994 r. liczba ta przekroczyła 16 tys. i była blisko dziesięciokrotnie wyższa niż w 1989 r. Istotny wpływ miał zapewne również wzrost kwoty objętej egzekucją administracyjną, co szczególnie ujawniło się w 1992 r.

Analizując dane zawarte w tabeli 4, można zauważyć do 1994 r. względnie stały poziom liczby zajęć rachunków bankowych obejmowanych corocznie w ra-

mach egzekucji własnej. Istotny ich wzrost nastąpił od 1994 r., co jest wynikiem m.in. wprowadzenia wynagrodzeń prowizyjnych dla pracowników referatów egzekucji w Oddziale. Mimo pozytywnej tendencji, jaka ujawniła się w 1996 r. i w 1997 r. w zakresie egzekucji administracyjnej prowadzonej zarówno przez Oddział jak i urzędy skarbowe, trudno upatrywać w tym sposobie dochodzenia należności panaceum na rozwiązywanie narosłych problemów składkowych. Trzeba przy tym pamiętać, że Oddział musi ponosić wcale niemałe kwoty na pokrycie kosztów egzekucji prowadzonej przez urzędy skarbowe. Często zaś mamy do czynienia z sytuacją nieściągalności zaległości przez poborców skarbowych. W 1996 r. urzędy skarbowe zwróciły 1.180 tytułów na skutek nieściągalności na kwotę 597.416 zł.

Problem nieściągalnych długów przejawia się przy tym jako rzeczywisty, tj. wynikający z braku faktycznych możliwości ich uregulowania przez dłużników, ale także, i to wcale nierzadko, jako pozorny, będący skutkiem świadomych działań ze strony dłużników. Znane, różnorakie formy tych działań sprowadzają się do wykazania braku jakiegokolwiek majątku umożliwiającego ściągnięcie przez ZUS należnego długu.

Wskazać również należy, że w przypadkach zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, dochodzenia zaległości składkowych przejmują komornik sądowy¹⁶. Wskaźnik efektywności tej egzekucji jest jednak łącznie niższy i za rok 1996 wyniósł 0,32%, natomiast na koniec 1997 roku - zaledwie 0,08%.

4. Sankcje wobec dłużników Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Podstawową sankcją - tak jak i w okresie do 1988 r. - stanowią odsetki za zwłokę. Podstawę prawną ich pobierania stanowi aktualnie ustawa z 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych¹⁷.

Odsetki za zwłokę do 31 grudnia 1996 r. pobierane były na zasadach i w wysokości określonych przepisami o zobowiązaniach podatkowych¹⁸. Na podstawi upoważnienia srt 56 ust. 3 ordynacji podatkowej¹⁹ w obwieszczeniu Ministra Finansów z dnia 2 grudnia 1997 r. w sprawie stawki odsetek za zwłokę od zale-

Tabela nr 6

Rodzaj gospodarki	Zadłużenie z tytułu składek	Należne odsetki
Ogółem	40.786.203,15	46.422.127
Sektor publiczny	27.202.077,67	31.726.571
Sektor prywatny	13.584.125,48	14.695.556

głości podatkowych²⁰ poczynając od 1 stycznia 1998 r. stawka odsetek za zwłokę wynosi 54% kwoty zaległości w stosunku rocznym. Trzeba podkreślić, że od 1 stycznia 1992 r. odsetki za zwłokę pobierane są także od jednostek i zakładów budżetowych²¹.

Rozmiary zadłużenia z tytułu odsetek od naliczonych składek na ubezpieczenie społeczne ilustruje tabela nr 6. Stosowanie tej formy sankcji - jak widać z tabeli - spowodowało, że rozmiary ogólnego zadłużenia podwoiły się. Kwota z tytułu należnych odsetek, zarówno w odniesieniu do sektora publicznego jak i prywatnego, przekracza kwotę zadłużenia z tytułu składek. Sytuacja taka wynika z obligatoryjności stosowania tej sankcji. Powstała więc sytuacja paradoksalna: zadłużenia Oddziału rosną, a możliwości udźwignięcia ciężarów z tytułu narosłych zobowiązań z samych tylko odsetek stają się dla wielu dłużników nierealne. Niejednokrotnie bowiem wartość odsetek trzykrotnie przekracza kwotę należnych składek, zatem możliwości

wyegzekwowania samych tylko kwot odsetek w wielu wypadkach nie będą realne.

Inną formą sankcji stosowaną przez Oddział jest opłata dodatkowa, wspomniana już przy omawianiu okresu do 1988 r. Jej aktualne podstawy oparte są - tak jak i w przypadku odsetek - na przepisach ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych²². Oddział z mocy powołanych przepisów może w stosunku do płatników zalegających z opłatą składki nałożyć opłatę dodatkową w wysokości do 100% należnej kwoty składek. Ma więc ta sankcja charakter fakultatywny. Częstotliwość jej stosowania na koniec 1996 r. w stosunku do roku 1989 r. wzrosła tylko nieznacznie.

Kary grzywny

W przypadkach określonych w art. 41. ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych²³, wobec płatników składek Oddział może wystąpić o za-

Tabela nr 7

Liczba wniosków skierowanych do kolegium d/s wykroczeń wobec płatników uchylających się od opłacania bieżących składek

1989r.	1990r.	1991r.	1992r.	1993r.	1994r.	1995r.	1996r.	1997r.
35	74	43	43	29	54	77	107	86

stosowanie kary grzywny do kolegium ds. wykroczeń. Liczbę wniosków skierowanych do kolegium przedstawia tabela nr 7. Jak widać z tabeli liczba takich wniosków kierowanych przez Oddział wzrosła, ale nieistotnie, a skala stosowania tej sankcji nie jest duża. Wynika to z ograniczonej skuteczności tej formy dolegliwości, na co wpływa m.in. przewlekłość postępowania przed kolegium ds. wykroczeń.

Wysokość grzywny, którą może orzec kolegium, określona została do wysokości najwyższej przewidzianej w przepisach prawa o wykroczeniach. Aktualnie kwota ta wynosi 5.000 zł. Kara grzywny może być również orzeczona wobec płatników składek, którzy nie przekazali Oddziałowi informacji o wszystkich posiadanych rachunkach bankowych²⁴.

Ponadto wobec głównych księgowych zakładów należących do sfery budżetowej, istnieje możliwość orzeczenia grzywny w wysokości trzykrotnego przeciętnego wynagrodzenia pracowników za naruszenie dyscypliny budżetowej, a polegającej na pobraniu z rachunku bankowego środków na wynagrodzenia w jednostce budżetowej bez jednoczesnego opłacenia należnych składek.

Organami orzekającymi w tych sprawach są, z mocy przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1996 r.²⁵, właściwe komisje orzekające. Oddział po to narzędzie sięgnął w 1997 r., występując w 9 przypadkach o zastosowanie tej formy sankcji.

Przeniesienie odpowiedzialności na osoby trzecie

Oddział na podstawie art. 40-48 ustawy o zobowiązaniach podatkowych²⁶ egzekwował nieuiszczone przez zobowiązanego składki od osób trzecich w stosunku do płatnika. Dotyczyło to zwłaszcza małżonka dłużnika, nabywcy majątku płatnika, a także wspólników spółki cywilnej, jawnej oraz spółki z o.o.

Ustalenie odpowiedzialności osoby trzeciej dokonywane było w drodze decyzji administracyjnej. Zakres odpowiedzialności takiej osoby obejmował jedynie składki na ubezpieczenie społeczne (nie dotyczył odsetek). Wobec uchylecia ustawy o zobowiązaniach podatkowych, formę tę Oddział aktualnie stosuje tylko w odniesieniu do zobowiązań powstałych do końca 1997 r.

5. Wykorzystanie instytucji prawa cywilnego

Wśród instrumentów prawa cywilnego wykorzystywanych przez Oddział stosuje się:

1. Ustanawianie na wniosek Oddziału - hipoteki przymusowej na nieruchomościach dłużnika²⁷.

2. Wnioskowanie o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości dłużnika²⁸.

3. Występowanie z wnioskiem o postawienie w stan upadłości²⁹.

4. Występowanie z wnioskiem o wyjawienie majątku³⁰.

5. Przenoszenie odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu nieopłaconych składek na osoby trzecie na podstawie art. 298 Kodeksu handlowego³¹.

Wśród wymienionych najistotniejsze znaczenie ma

ustanawianie na wniosek Oddziału hipoteki przymusowej.

Jakkolwiek Oddział dzięki, takiemu zabezpieczeniu, nie uzyskuje automatycznie spłaty zaległych składek, to jednak ta forma zabezpiecza majątek dłużnika powodując, że m.in. sprzedaż całości lub części tego majątku bez zgody Oddziału nie jest możliwa. W dalszej praktyce stwarza to dostateczną motywację po stronie dłużnika do znalezienia jakiejś formy "ulożenia się" z Oddziałem.

Od 1992 r. liczba wniosków o zajęcie hipoteczne dokonywane przez Oddział stale rośnie. Podczas gdy w 1992 r. skierowano 25 takich wniosków, to już w 1993 r. - 208, a w 1995 r. - 541. W 1997 r. dokonano zajęć hipotecznych w 230 przypadkach.

Nie należy jednak przeceniać tej formy dyscyplinowania dłużników. Przede wszystkim nie może ona odnieść należytego skutku w przypadku istnienia po stronie dłużników ogromnego długu. Jej stosowanie jest ponadto niemożliwe w stosunku do jednostek budżetowych, gdyż dysponują mieniem będącym własnością skarbu państwa. Skuteczność pozostałych instytucji jest znacznie ograniczona. Wskazać tu można przede wszystkim na następujące powody:

-przewlekłość postępowania sądowego,

-liczne niejasności prawne na tle praktycznego stosowania przepisów w odniesieniu do możliwości zastosowania procedury upadłościowej, konieczność uwzględnienia aspektów ekonomicznych i politycznych, a także przeciągania samego postępowania przez syndyków.

6. Inne prawne środki wzmacniające możliwość dochodzenia z tytułu składek

1. Wskazać należy przede wszystkim na przewidzianą przez ustawę o ochronie obrotu gospodarczego³² możliwość odpowiedzialności karnej w przypadku umyślnego udaremniania lub uszczuplania zaspakajania wierzyciela przez sprawcę, któremu grozi upadłość.

2. Wyraźne zrównanie kolejności zaspakajania nieuregowanych składek na ubezpieczenie społeczne z zobowiązaniami podatkowymi w postępowaniu upadłościowym³³.

3. Rozciągnięcie niektórych przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej na pracowników kontroli ZUS³⁴.

4. W stosunku do osób prowadzących działalność gospodarczą, obowiązujące przepisy³⁵ w sytuacji zalegania z opłatą należnych składek na kwotę przekraczającą trzymiesięczną składkę, przewidują utratę prawa do zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz do bezpłatnych świadczeń leczniczych.

5. Wyłączenie z ubiegania się o udzielenie zamówienia publicznego tym podmiotom, którzy zalegają z uiszczeniem składek na ubezpieczenie społeczne³⁶.

6. Wnioskowanie o pozbawienie paszportu³⁷.

7. Sposoby i narzędzia umożliwiające redukcję zaległości składkowych

Możliwości i narzędzia, jakimi dysponował Oddział wobec narastających zadłużeń z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne a prowadzącymi do choćby częściowej redukcji długu, były i są ograniczone. Za takim wnioskiem przemawia:

1. Wyłączenie należności z tytułu składek wraz z odsetkami z postępowania układowego, przewidzianego przez prawo upadłościowe z 1934 r.³⁸, co wyraźnie potwierdziła dokonana zmiana ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych w 1995 r.³⁹

2. Wyłączenie zadłużeń składkowych z tzw. ugodowego postępowania bankowego przewidzianego przez ustawę z 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych ustaw⁴⁰.

3. Brak rozwiązań analogicznych - jak to ma miejsce w odniesieniu do zaległości podatkowych, a polegających na zaniechaniu dochodzenia zaległych podatków pod warunkiem ich częściowej spłaty⁴¹.

W tej sytuacji podstawową formą rozwiązywania zadłużeń składkowych pozostało stosowanie przez ZUS ulg w postaci tzw. układów ratalnych, odraczania i umarzania należności na określonych warunkach.

8. Rozkładanie spłaty zadłużenia na raty, odroczenie terminu płatności składek oraz umarzanie należności z tytułu składek

Stosowane przez Oddział rozkładanie spłaty zadłużeń na raty, stało się powszechną formą realizacji zaległości składkowych. Świadczy o tym wzrastająca ilość zawieranych układów. W 1993 r. zawarto 241 układów ratalnych, w 1994 r. - 603, w 1996 r. - 592, a w 1997 r. - 667.

Przyjmuje się, że podstawą prawną dla stosowania wymienionych form było rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 września 1982 r. w sprawie zasad umarzania i udzielania ulg w spłaceniu należności państwowych⁴² oraz okólnik nr 4 Prezesa ZUS z dnia 20 listopada 1989 r., a także pismo prezesa ZUS z dnia 29 listopada 1994 r.,⁴³ wreszcie zarządzenie nr 1 Prezesa z dnia 4 stycznia 1996 r. (Dn 077-86/95). Zwraca uwagę brak uregulowania tej problematyki w ustawie o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, stanowiącej ustrojowy akt o ZUS. W wycinkowym zakresie stosowano tu przepisy o zobowiązaniach podatkowych⁴⁴.

W świetle przytoczonych wyżej regulacji Oddział w sytuacji, gdy płatnik nie jest w stanie terminowo opłacić składki, może wyrazić zgodę na spłatę zadłużenia w ratach. Warunkiem bezwzględnym jest jednak to, aby dłużnik zobowiązał się do bieżącego opłacania składek. Wysokość rat oraz okres spłaty podlega negocjacji tak, aby zapewnić realność układu po stronie dłużnika, co oznacza dostosowanie warunków układu do jego sytuacji.

Od 1 stycznia 1998 r. wobec utraty mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 5 września 1982 r. na skutek wejścia w życie ordynacji podatkowej - powstała sytuacja braku podstawy prawnej do rozkładania zaległości na raty, a także dokonywanie odroczeń terminu płat-

ności składek.

Wychodząc naprzeciw tej sytuacji, wiceprezes Zakładu pismem z dnia 31 grudnia 1997 r. (znak: Edu 077-95/97) utrzymała w mocy kompetencje dyrektora określone we wspomnianym Zarządzeniu Prezesa ZUS z 4 stycznia 1996 r. Fakt ten, mimo zastrzeżeń natury prawnej, należy ocenić pozytywnie. Trudno bowiem wyobrazić sobie, aby ZUS zaniechał kontynuowania tak wąskiego przecież narzędzia umożliwiającego w istocie odzyskanie zaległości składkowych. Zastosowanie tej formy oznacza dla dłużnika przede wszystkim odstąpienie przez Oddział od egzekucji administracyjnej oraz zatrzymanie biegu odsetek.

Z doświadczeń Oddziału wynika, że nierzadko warunki układu nie są dotrzymane, co szczególnie odnosi się do dużych przedsiębiorstw i innych podmiotów o dużej skali zadłużeń, których spłata w tej nawet formie staje się nie do udźwignięcia.

Odroczenie terminu składki występuje rzadziej i jest przede wszystkim przejściowym rozwiązaniem problemów dotyczących płatności bieżących składek na ubezpieczenie społeczne.

Umarzanie należności z tytułu składek

Stan prawny, co do umarzania długów składkowych, był i pozostaje dość skomplikowany. Wobec pominięcia tej problematyki w ustawie o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych oraz wyłączenia przepisów art. 31 ustawy o zobowiązaniach podatkowych⁴⁵ na należności ZUS z mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 16 lutego 1989 r.⁴⁶, podstawą prawną dokonywania umorzeń długów składkowych do końca 1997 r. był dekret z dnia 16 maja 1956 r. o umorzeniu i udzielaniu ulg w spłaceniu należności państwowych⁴⁷ i wspomniane już rozporządzenie Rady Ministrów z 1982 r.⁴⁸ Wobec takiego stanu trzeba przed wszystkim podnieść, że z mocy art. 4 przywołanego dekretu brak było podstaw do umorzenia składek na ubezpieczenie społeczne w stosunku do osób prawnych, będących jednostkami gospodarki państwowej, a więc w stosunku do przedsiębiorstw państwowych, a także spółek skarbu państwa. Oznacza to, że Oddział mógł umarzać na określonych warunkach jedynie długi sektora prywatnego. Trudno tu nie stawiać pytania, czy nie mieliśmy do czynienia z błędem prawnym? Jeśli zaś nie, to dlaczego tak długo nie doszło do uchylecia przepisów wspomnianego dekretu? Trudno na to pytanie odpowiedzieć. Wszystko zaś wskazuje, że otwarcie drogi prawnej do umorzenia należności składkowych wobec przedsiębiorstw państwowych uznano za niewłaściwe. Być może chodziło o to, aby problem umorzeń połączyć z jakąś formą restrukturyzacji wymienionych podmiotów. Niemniej pozostawienie takiego stanu aż do 1997 r., gdzie przywołano przepisy dekretu pochodzącego z roku 1956 r., a więc z jakże innej rzeczywistości społeczno-politycznej, nie może być aprobowane. Ponadto trzeba pamiętać, że - jak wspomniano - nie było przeszkód, aby umarzać osobom prawnym, będącymi jednostkami gospodarki państwowej, należności z tytułu podatków.

Fakt, że nie było formalnych przeszkód do umarzenia zobowiązań składkowych w stosunku do sektora prywatnego, nie oznacza, że regulacja ta pozwalała na dokonanie znaczących redukcji zadłużenia tego sektora.

W 1996 r. ogólna kwota umorzeń wobec uprawnionych podmiotów wyniosła 46.699 zł. W stosunku do kwoty zadłużeń sektora prywatnego, wynoszącego na koniec roku 1996 - 10.885 tys. zł, stanowi to zaledwie 0,42%.

Powody takiego stanu tkwią w tym, że przywołane podstawy prawne określały cały szereg warunków, po spełnieniu których można dopiero dokonać stosowych umorzeń. I tak umorzenia należności mogły nastąpić, gdy została spełniona jedna z przesłanek:

1. stwierdzenie trwałej nieściągalności należności, tj. wykazanie, że dłużnik nie posiada żadnego majątku, a także gdy koszty egzekucji przewyższają mogą osiągnięte efekty,

2. ze szczególnych względów gospodarczych czy społecznych, tj. np. zdarzeń losowych i tylko wówczas, gdy odroczenie terminu zapłaty lub rozłożenie należności na raty nie zapewnia spłaty tej należności.

Nie mogły być podejmowane także decyzje o umorzenie należności, które zostały zabezpieczone poprzez wpis hipoteki na nieruchomościach dłużnika.

Od 1 stycznia 1998 roku Oddział, wskutek uchylecia przepisów dekretu z 1956 r. oraz rozporządzenia z 1982 r., nie ma żadnych podstaw do umarzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne także w stosunku do sektora prywatnego. Powstałą lukę prawną ma wypełnić propozycja zmiany ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych.

W świetle powyższego można przyjąć, że Oddział nie dysponuje rzeczywistymi możliwościami redukcji zadłużeń składkowych poprzez instrument umorzeniowy. W ostatnim czasie stworzono nowe formy redukcji zaległości składkowych. Chodzi tu o restrukturyzację zadłużenia oraz umorzenie wierzytelności na ZUS.

9. Restrukturyzacja zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne

W 1995r. w ustawie budżetowej⁴⁹ przewidziano formę dotacji budżetowej na spłatę zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne przedsiębiorstw państwowych i spółek z udziałem Skarbu Państwa, posiadających uprawnienie do 31 grudnia 1994 r. bankowe postępowanie ugodowe lub sądowe postępowanie ugodowe. Szczegółowe warunki skorzystania z dotacji określiło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 1995 r.⁵⁰

Na podstawie wymienionych regulacji trzy duże przedsiębiorstwa z terenu działań Oddziału w Płocku skorzystały z dotacji budżetowej na ogólną kwotę 4.559.472 zł. Pozwoliło to na zmniejszenie skali zadłużenia sektora publicznego o 17%. W następnych latach żadne z przedsiębiorstw państwowych działających na terenie województwa płockiego nie skorzystało jednak z omawianej formy dotacji, mimo przyjęcia w kolejnych

budżetach środków na restrukturyzację zadłużeń. Dopiero w 1997 r. jedno z przedsiębiorstw przekształcone w spółkę uzyskało dotację w wysokości 151.411,00 zł.

Zatem, mimo pozytywnych efektów 1995 roku, podstawowy środek w postaci restrukturyzacji zadłużeń składkowych nie doprowadził do przełamania w kwestii likwidacji zadłużeń składkowych sektora publicznego.

Odrębną kwestią jest instytucja oddłużenia jednostek budżetowych. I tak, jeśli chodzi o zadłużenie Biur Pracy, to na mocy art. 56 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu⁵¹, począwszy od składek na ubezpieczenie społeczne należnych za miesiąc styczeń 1995 r., Oddział uzyskał możliwość ich potrącania z pobieranych składek na Fundusz Pracy. Oznaczało to definitywne ustanie problemu w zakresie bieżącego regulowania zobowiązań składkowych wobec Oddziału. Pozostająca kwestia narosłych do końca 1994 r. zaległości składkowych uregulowana została w Porozumieniu pomiędzy Prezesem ZUS, Prezesem KUP oraz Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, na mocy którego Krajowy Urząd Pracy zobowiązał się do ostatecznego uregulowania zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne wraz z należnymi odsetkami do końca 1997 r.

W zakresie oddłużenia pozostałych jednostek w 1996 r. oddłużono jednostki oświatowe podległe Ministerstwu Edukacji Narodowej do wysokości 5.923.545,00 zł, a w 1997 r. oddłużono szkoły i szpitale na kwotę 164.614,56 zł.

10. Umorzenie wierzytelności na ZUS

Przyjęcie ustawy z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych⁵² stworzyło nowe możliwości redukcji wierzytelności wobec ZUS. Powołana ustawa przewiduje umorzenie z mocy prawa 70% wierzytelności ZUS wobec przedsiębiorstw podlegających komercjalizacji, tj. przekształconych w spółkę z o.o. Pozostałe 30% wierzytelności, spółka zobowiązana jest spłacić w 24 miesięcznych równych ratach, poczynając od siódmego miesiąca po wpisaniu spółki do rejestru handlowego. Warto może odnotować, że postanowienia tej ustawy nie mają zastosowania w stosunku do przedsiębiorstw będących w upadłości oraz likwidacji.

Zastosowanie tej formy likwidacji zadłużenia w skali Oddziału - jak dotąd - nie przyniosło żadnych rezultatów. Do dnia dzisiejszego żadne z przekształconych w omawianym trybie przedsiębiorstw nie skorzystało z możliwości redukcji zadłużenia wobec ZUS.

Podsumowanie

Skonstatować przede wszystkim należy, że wobec narastających problemów zadłużenia składkowego po 1989 r., mimo różnorodnych i złożonych jego przyczyn, nie przyjęto takich rozwiązań, które prowadzić mogły do likwidacji skali tych zadłużeń. Nie dostrzeżono przy tym tego, że na rozmiary zadłużenia bardzo duży wpływ miało naliczanie odsetek od niezapłaconych w terminie składek.

Przyjmowane w odniesieniu do zaległości podatkowych rozwiązania, umożliwiające ich znaczną redukcję, nie zostały przeniesione na grunt zobowiązań składkowych. Zastosowane od 1995 r. formy restrukturyzacji długu składkowego poprzez dotację tylko w niewielkim zakresie spowodowały w Oddziale ZUS w Płocku zmniejszenie skali zadłużenia sektora publicznego. Żadnych - jak dotąd - natomiast efektów w skali Oddziału nie przyniosła stworzona ustawą o komercjalizacji i prywatyzacji możliwość umorzenia wierzytelności wobec ZUS.

W tej sytuacji działania Oddziału musiały koncentrować się na przymusowym ściąganiu zadłużeń składkowych. Formy tych działań były i są różnorodne. Podstawową pozostała egzekucja administracyjna. Doskonalono i sięgano po szereg innych instrumentów dyscyplinujących płatników składek. Skuteczną formą odzyskania zadłużeń stały się układy ratalne zawierane przez Oddział.

Ze względu na skalę zadłużenia w stosunku do niektórych dłużników układy te nie mogły przynieść oczekiwanych rezultatów. Wszystko to oznacza, że problem narosłych zadłużeń wobec FUS ciągle czeka na rozwiązanie. Takim rozwiązaniem stać się może instytucja umorzenia. Reguły jej stosowania winny być jasno

sprecyzowane. Jej wykorzystanie, z uwagi na konieczność indywidualizacji w odniesieniu do konkretnego płatnika, pozwoliłoby eliminować te przypadki, w których płatnik świadomym działaniem doprowadził do powstania długu.

Na koniec zauważyć należy, że niepokojącym zjawiskiem staje się zakres problemów z płaceniem składek przez podmioty sektora prywatnego. Jak wykazano, aż 50% płatników tego sektora ma kłopoty z regulowaniem bieżących składek. Wydaje się, że należałoby w odniesieniu do tej grupy albo złagodzić istniejące formy przymusu ubezpieczenia, łącząc to z kwestią uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, albo stworzyć instrumenty prawne uniemożliwiające prowadzenie działalności uporczywym dłużnikom.

Pierwszym krokiem do realizacji tego ostatniego wniosku jest stworzona od 1 stycznia 1998 r. możliwość okresowego pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej lub pełnienia funkcji członka rady nadzorczej spółki lub spółdzielni osobie, która nie zgłosi w wymaganym terminie wniosku o ogłoszenie upadłości⁵³.

PRZYPISY:

¹ Składki na Fundusz Pracy wprowadziła ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu /Dz.U. z 1995 r. nr 1, poz. 1/.

² Składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych opłacane są na podstawie ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy /Dz.U. z 1994 r. nr 1, poz. 1/.

³ Trzeba pamiętać, że nie wszyscy pracodawcy z mocy powołanych ustaw w przypisach 1 i 2 opłacają składki na wymienione Fundusze.

⁴ Podstawą prawną tej formy był Okólnik 8 b Centralnego Zarządu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 lipca 1957 r. w sprawie realizacji należności ubezpieczeniowych od jednostek gospodarki uspołecznionej w formie "zleceń pokrycia należności budżetowej" oraz Okólnik nr 3 b tegoż Zarządu z dnia 22 lutego 1958 r. w sprawie rozciągnięcia bezakceptowego inkasa bankowego na rachunku jednostek gospodarki uspołecznionej w PKO.

⁵ Por. paragraf 2 ust. 1 zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego z 11 sierpnia 1989 r. /M.P. Nr 27, poz. 219/.

⁶ Ustawa z dnia 13 kwietnia 1960 r. o zmianach właściwości w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, rent zaopatrzeń i opieki społecznej /Dz.U. nr 20, poz. 119 z późniejszymi zmianami w związku z ustawą z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji /Dz.U. nr 24, poz. 151/.

⁷ Uprawnienie takie dawało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1985 r. w sprawie wykonania ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji /Dz. U. z 1986 r. nr 1, poz. 4/.

⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 1975 r. w sprawie składek na ubezpieczenie społeczne oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego wpłacanych przez zakłady pracy /Dz.U. nr 45, poz. 239/.

⁹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 czerwca 1969

r. w sprawie wykonania niektórych przepisów dekretu o zobowiązaniach podatkowych /Dz.U. nr 18, poz. 137/.

¹⁰ Ustawa z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych /Dz.U. z 1991 r., nr 108, poz. 161 z późniejszymi zmianami/.

¹¹ Art. 12 b ustawy z dnia 13 kwietnia 1960 r. o zmianach właściwości w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, rent, zaopatrzeń i opieki społecznej w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 17 grudnia 1974 r. /Dz.U. nr 34 z 1975 r., poz. 188/.

¹² Art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 kwietnia 1972 r. o wykonywaniu i organizacji rzemiosła /Dz.U. nr 7 z 1983 r., poz. 40/ oraz art. 7 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 18 lipca 1974 r. o wykonywaniu handlu oraz niektórych innych rodzajów działalności przez jednostki gospodarki nie uspołecznionej /Dz.U. nr 27, poz. 158 z późniejszymi zmianami/.

¹³ Ustawa z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji /tekst jednolity: Dz.U. z 1991 r. nr 36, poz. 161 z późniejszymi zmianami/.

¹⁴ Nowela ustawy o zobowiązaniach podatkowych z dnia 16 grudnia 1995 r. (Dz.U. z 1995 r. nr 85, poz. 426).

¹⁵ Stan ten zmienił przepis art. 112 ust. 2 ustawy jak w zapisie 13 wprowadzony ustawą z 22 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych ustaw / Dz.U. nr 85, poz. 426/.

¹⁶ Art. 62 ustawy powołanej w przypisie 13.

¹⁷ Tekstjednolity: Dz.U. z 1989 r., nr 25, poz. 137 z późniejszymi zmianami.

¹⁸ Patrz przypis 10.

¹⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa /Dz.U. nr 137, poz. 926/.

²⁰ M.P. nr 86, poz. 874.

²¹ Paragraf 1 pkt 9 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o zobowiązaniach podatkowych /Dz.U. z 1991 r. nr 124, poz. 550/.

- ²² Patrz przypis 17.
- ²³ Patrz przypis 17.
- ²⁴ Patrz ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej /Dz.U. nr 41, poz. 234/ w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 22 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw /Dz.U. nr 85, poz. 426/.
- ²⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z 10 kwietnia 1996 r.
- ²⁶ Patrz przypis 10.
- ²⁷ Por. Ustawa z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotekach /Dz.U. nr 19, poz. 147/.
- ²⁸ Por. art. 12 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych wprowadzony ustawą z 22 czerwca 1995 r. przywołaną w przypisie 15.
- ²⁹ Możliwość taką daje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo Upadłościowe /Dz.U. 1991 r., nr 118, poz. 512/.
- ³⁰ Por. art. 913 i następane ustawy z 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego /Dz.U. nr 43, poz. 296 z późniejszymi zmianami/.
- ³¹ Rozporządzenie Prezydenta RP z 27 czerwca 1934 r. - Kodeks handlowy /Dz.U. nr 57, poz. 52/.
- ³² Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego oraz zmianie niektórych przepisów prawa karnego /Dz.U. nr 126, poz. 615/.
- ³³ Art. 47 ust. 2 ustawy o zobowiązaniach podatkowych przywołanej w przypisie 10, w brzmieniu nadanym ustawą z 22 czerwca 1995 r., wymienioną w przypisie 15.
- ³⁴ Por. Art. 39 ust. 5 ustawy o organizacji... wprowadzony ustawą z dnia 22 czerwca 1995 r. wymienioną w przypisie 15.
- ³⁵ Art. 16 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin /Tekst jednolity z 1989 r. Dz.U. nr 46, poz. 250 z późniejszymi zmianami w brzmieniu ustalonym przy zaopatrzeniu emerytalnym Dz.U. nr 36, poz. 206/.
- ³⁶ Patrz art. 19 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych /Dz.U. nr 76, poz. 344/.
- ³⁷ Ustawa o paszportach /Dz.U. nr 2, poz. 5/.
- ³⁸ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym /Dz.U. nr 93, poz. 836 z późniejszymi zmianami/.
- ³⁹ Art. 1 pkt 11 ustawy z 22 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw /Dz.U. nr 85, poz. 426/.
- ⁴⁰ Dz.U. nr 18, poz. 82.
- ⁴¹ Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 1994 r. w sprawie częściowego zaniechania poboru niektórych podatków i innych należności do których stosuje się przepisy o zobowiązaniach podatkowych oraz warunków tego zaniechania /M.P. nr 18, poz. 137/.
- ⁴² Dz.U. z 1982 r., nr 30, poz. 211 z późniejszymi zmianami.
- ⁴³ Znak pisma Do 022-61/94.
- ⁴⁴ Por. art. 27 ustawy z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych. Patrz przypis 10.
- ⁴⁵ Przepis art. 31 ustawy pozwala urzędowi skarbowemu wyrazić zgodę na częściowe umorzenie należności podatkowych wobec osób prawnych będących jednostkami gospodarki państwowej.
- ⁴⁶ Por. 1 pkt. 12 tegoż rozporządzenia w sprawie rozciągnięcia przepisów ustawy o zobowiązaniach podatkowych na niektóre rodzaje świadczeń pieniężnych oraz określenia właściwości organów podatkowych w zakresie umarzania zaległości podatkowych /Dz.U. nr 6, poz. 40/.
- ⁴⁷ Dz.U. 1956 r., nr 17, poz. 92.
- ⁴⁸ Patrz przypis 42.
- ⁴⁹ Por. art. 14, ust. 2 ustawy budżetowej w roku 1995 z dnia 30 grudnia 1994 r. /Dz.U. 1995 r. nr 27, poz. 141 i 142/.
- ⁵⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 1995 r. w sprawie określania terminów składania wniosków, zasad podziału i trybu przekazywania dotacji budżetowej na restrukturyzację zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne /Dz.U. nr 59, poz. 307/.
- ⁵¹ Dz.U. z 1995 r. nr 1, poz. 1.
- ⁵² Dz.U. nr 118, poz. 561.
- ⁵³ Taka możliwość stworzyła nowelizacja z 1997 r. do Prawa upadłościowego /Dz.U. nr 117, poz. 751/.